UDK 821.163.42:78
Pregledni rad
Rukopis primljen 16. V. 2025.
Prihvaćen za tisak 17. VII. 2025.
https://doi.org/10.31724/rihjj.52.1.4

Hana Breko Kustura
Odsjek za povijest hrvatske glazbe HAZU
Opatička 18, HR-10000 Zagreb
https://orcid.org/0000-0002-3104-3682
brekoh@hazu.hr

MARULIĆ U SUVREMENOJ HRVATSKOJ GLAZBI – *MISSA MARULIANA* FRANE PARAĆA

U opusu suvremenoga hrvatskog skladatelja akademika Frane Paraća[1] (Split, 1948.) gotovo kanonsko mjesto zauzima vokalno-instrumentalna skladba *Missa Maruliana*. Nastala je na narudžbu HNK-a u Splitu 1993. godine. Recentno je ova skladba tiskana kao partitura, ali i snimljena na nosaču zvuka koji je bio u četverostrukoj nominaciji za diskografsku Nagradu *Porin* godine 2024. Rad predstavlja okolnosti nastanka djela, njegove glazbene karakteristike, stilske odlike Paraćeva skladateljstva te objašnjava način na koji je autor kombinirao tekst ordinarija latinske gregorijanske mise sa stavkom *Alleluia* u kojemu je tekstovni predložak Marulićev molitveni vers *Alleluia* napjeva: *Uzdvigni odozdola glas moj k nebu gori, gdi tvoga pristola čtuju svetih zbori. Aleluja!*
Poticaj za nastanak ovoga djela nastaje u vrijeme Domovinskoga rata kad je skladatelj smatrao bitnim zazvati jedan baštinski *hommage* ocu hrvatske književnosti Marku Maruliću, ali i glazbom poslati svojevrsni *témoignage* – svjedočenje o čovjeku i njegovu narodu u ratnome vihoru. Parać je u misi kao cjelini ostao u glazbenom smislu u potpunosti u okvirima tonalitetnosti i skladne akordike uronjene duboko u tradiciju.

1. Uvod

Akademik Frano Parać u kontekstu suvremene hrvatske glazbe zauzima mjesto koje bismo u skladateljskom habitu i u kontekstu njegove glazbene estetike mogli opisati riječju – kanonski. U Zapadnoj, Rimskoj Crkvi u okviru misnoga

[1] Recentni životopis akademika Frane Paraća donosi programska knjižica nosača zvuka *Carmina Krležiana* | *Missa Maruliana* (Breko Kustura 2023).

bogoslužja upravo je kanon ona temeljna molitva, tj. čvrsto stojeći dio u kojemu se ne smije ni najmanja stvar mijenjati.

Upravo zato mi se paralela s kanonom kao stamenim dijelom nekoga djela učinila izvrsna metafora za Paraćevo skladateljsko mjesto u kontekstu naših suvremenika-skladatelja. Paraćeva je primarna odlika u skladateljskom kontekstu stabilnost i jasnoća forme te neskrivena prisutnost emocije kao jednoga od glavnih postulata njegova *métiera*, kako će se u ovom radu pokazati (usp. Breko Kustura 2018).

2. Iz životopisa skladatelja

Frano Parać svestrana je osobnost u kontekstu suvremene hrvatske glazbe. On je skladatelj, glazbeni pedagog te profesor emeritus Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu.

Akademik Frano Parać rođen je u Splitu 11. svibnja 1948. i upravo je u Marulićevu gradu proveo svoje prve godine djetinjstva, što će se itekako zrcaliti u njegovu svekolikom opusu i na što se sam autor u svojim intervjuima često poziva, kao na svojevrsnu determinantu svojega kasnijeg skladateljskog odnosa prema melodiji, formi, glazbi općenito (usp. Breko Kustura 2023).

Studij kompozicije je diplomirao na Muzičkoj akademiji Sveučilišta u Zagrebu u klasi profesora Stanka Horvata, a usavršavao se kod Marina Zuccherija u Milanu u *Studio di fonologia musicale della RAI*. Od 1978. godine predaje na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, isprva kolegije iz područja glazbene teorije, a potom i kompoziciju.

Niz je aktivnosti akademika Paraća koje su povezane s UNESCO-om na očuvanju i promicanju hrvatske glazbene baštine. Uz to, jedan je od najzaslužnijih pokretača i realizatora ideje o izgradnji nove zgrade Muzičke akademije u Zagrebu, čiji je dekan bio u dvama mandatima (1985. do 1987. i 2002. do 2007.). Istodobno je bio (do 2009.) predsjednik Nacionalnoga vijeća za visoko obrazovanje, predsjednik Matičnoga odbora za umjetničko područje Nacionalnoga vijeća za znanost Republike Hrvatske. U više mandata bio je član Vijeća za glazbu i glazbeno-scenske umjetnosti Ministarstva kulture Republike

Hrvatske. Predsjednik je Fonda Lovro i Lilly Matačić. Član je Vijeća festivala Splitsko ljeto te član Odbora Nagrade „Vladimir Nazor".

Autor je skladbe *Olimpijski plamen* za simfonijski orkestar, koja je bila narudžba Zimskih olimpijskih igara u Sarajevu 1984. godine, ali i skladbe *Fanfare* za glazbeni početak Univerzijade u Zagrebu 1987. godine (usp. Volarić 2021).

Parać je aktivan i kao organizator kulturnih zbivanja. U tom je kontekstu spomena vrijedna činjenica da je upravo on pokretač ciklusa koncerata klasične glazbe u atriju Palače HAZU-a u Zagrebu.

Već je od 1975. dobitnik najviših nagrada struke i državnih odličja.

Od 2008. godine redoviti je član HAZU-a. Od 2011. do 2018. godine je obnašao funkciju tajnika Razreda za glazbenu umjetnost i muzikologiju HAZU-a, a 1. siječnja 2019. izabran je za Akademijina podpredsjednika, koju funkciju obnaša i danas.

U sezoni 2014./2015. bio je rezidencijalni skladatelj HRT-a te je u tom svojstvu skladao djela: *Fortunae rota* za zbor *a cappella* i *Koncert za violončelo i orkestar.*

Od recentnih skladbi Frane Paraća svakako istaknuti treba skladbu *Musica barocchiana* za dvije violine i gudače, praizvedenu na obljetničkome koncertu Zagrebačkih solista 27. veljače 2024. u Zagrebu.

Dobitnik je sljedećih nagrada: Nagrada Sedam sekretara SKOJ–a (1979.), Vjesnikova nagrada „Josip Štolcer Slavenski" (1979. i 2001.), Nagrada HAZU (1993. i 2001.), Nagrada „Međugorje" (1994.), Diskografska nagrada „Porin" (1994. i 1996.), Nagrada „Judita" (2000.), Nagrada „Peristil" (2000.), Nagrada „Boris Papandopulo" Hrvatskog društva skladatelja (2001.), Nagrada „Vladimir Nazor" (2001.), Nagrada hrvatskog glumišta (2001.), Diskografska nagrada *Porin* za životno djelo (2015.). Odlikovan je Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića. Dobitnik je Nagrade „Vladimir Nazor" za životno djelo (2022. godine).[2]

[2] Usp. https://www.lisinski.hr/hr/dogadanja/kanconijer-ciklus-zbora-i-simfonijskog-orkestra--6/

3. Frano Parać kroz prizmu muzikološkog diskursa

Akademik Frano Parać je (osim kao skladatelj čija se djela kontinuirano izvode i naručuju) redovito prisutan u analitičkim i muzikološkim diskursima svojih kolega muzikologa suvremenika. Spomenut ću samo neke od autora znanstvenih napisa o djelima Frane Paraća.

Redovita znanstvena pratiteljica Paraćeva opusa jest u prvom redu bila Eva Sedak. Njezini su napisi bili ishodište i referenca svih kasnijih osvrta i analiza Paraćevih skladbi. Ona je redovito komentarom ili analizom popratila djela iz gotovo svake dekade skladateljeva opusa (Sedak 2019). O Paraću su pisali i suvremenici, akademik Ivan Supičić (2022) i skladatelj, pijanist i pisac Dubravko Detoni (usp. Špoljarić 2023).

Najdublji muzikološko-intrinzičan pristup njegovom opusu ostvarila je Eva Sedak čije su hipoteze osnova svakoga dubljeg pokušaja razumijevanja njegova skladateljskoga *creda*. Ona ističe, a to su dijelom i riječi samoga autora da je:

„U estetičkoj, skladateljskotehničkoj i svakovrsnoj drugoj rastresitosti glazbe s posljednje četvrtine dvadesetoga stoljeća hrvatski skladatelj Frano Parać uspio pronaći svoje prepoznatljivo mjesto zahvaljujući nepogrešivom glazbeničkom instinktu, vještom rukopisu i jasno iskazanom uvjerenju da umjetnik mora dići svoj glas, jer je buka oko njega postala prevelika. Prkoseći joj, Parać oslonac nalazi u krizom nedotaknutim predjelima glazbine prošlosti: u ritamskoj stabilnosti baroka, ne u dramatici njegova kontrapunkta, u formalnoj jasnoći klasike, ne u čvorištima njezinih tematskih sukoba, u emocionalnoj otvorenosti romantike, ne u njezinim tonalitetnim dvojbama. Otkrivajući svakim djelićem svog opusa nedvojbenost tih polazišta, Frano Parać unaprijed ukida potrebu rasprave o ‘novom’ i ‘starom’, ‘povratku’ i ‘napretku’ te s tako očišćenoga, neutralnoga terena kreće na posve osobno putovanje glazbom otkrivajući, spontano, s veseljem, gotovo u igri, poneki njezin skriveni rukavac, iznenadni obrat, svježi odjek. Čini to s mediteranskim osjećajem za mjeru – jednako pri efektnim gradacijama u scenskim (balet *Carmina Krležiana*, opera *Judita*), vokalno-instrumentalnim (*Ed è subito sera*, *Missa Maruliana*, *Gloria*), orkestralnim (*Simfonija, Sarabanda*), ili koncertantnim ostvarenjima, kao i u odlomcima intimne sabranosti u solističkim i komornim partiturama, među kojima brojem prednjače one za gudače te u smirenim pasažama skladbi za zbor bez pratnje

(*Kompozicija za dva zbora* a cappella, *Collegium vocale, Dona nobis pacem*). A čini to i s izrazitim smislom za kontinuitet, kako unutar vlastita opusa, tako i za onaj glazbene tradicije kojoj pripada." (Usp. Sedak 2019; https://www.info.hazu.hr/clanovi/parac-frano/).

Frano Parać posjeduje djela koja su obilježila pojedine dekade njegova opusa, često koristeći i djela ranijih dekada fragmentom ili u cijelosti kao skelet novih skladbi, kako ćemo u nastavku pokazati.

Vokalni ciklusi *Oboe sommerso* i *Ed è subito sera* obilježili su sedamdesete godine 20. stoljeća, dok je često izvođena skladba *Muzika za gudače* označila početak osamdesetih godina.

Upravo je ova skladba, koja u svojemu iskonu apostrofira barokne postulate u okvirima jasne tonalitetnosti, jasan smjerokaz Paraćeva dijalogiziranja s tradicijom. Iz perioda osamdesetih godina datira i Paraćev fantazmagorični balet *Carmina Krležiana* nastao 1985. godine, te kasnije nastala *Suita* iz baleta *Carmina Krležiana* (1988.) za mješoviti zbor i orkestar (Leverić Špoljarić 2023: 27–28). Skladateljevo načelo inkorporiranja dijela svojega opusa u novi kontekst očituje se upravo u baletu *Carmina Krležiana* u kojem su zapravo dvije Paraćeve skladbe zadržane u cijelosti kao skelet djela: *Muzika za gudače* i *Muzika za gudače i čembalo,* koje je skladatelj maestralno inkorporirao u cjelovitu partituru.

Na početku devedesetih godina 20. stoljeća u Paraćevu opusu, poput bastiona, stoji *Missa Maruliana* nastala kao narudžba u povodu 100. obljetnice osnutka splitskoga Hrvatskog narodnoga kazališta, a dovršena je 1993. godine.

Missa Maruliana za sopran, bariton, zbor i orkestar bila je glazbena okosnica proslave stote obljetnice utemeljenja splitske nacionalne kazališne kuće. Izvedena je u Splitu, u Hrvatskom narodnom kazalištu, dan prije blagdana svetoga Dujma, zaštitnika Splita, 6. svibnja 1993. Dirigent je bio akademik Pavle Dešpalj.

Nakon splitske praizvedbe zagrebačka se izvedba *Missae* dogodila u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskoga u Zagrebu, u okviru koncertnoga ciklusa *Kanconijer*, 26. siječnja 2017.[3] Simfonijskom orkestru Hrvatske radiotelevizije i Zboru Hrvatske radiotelevizije pridružio se Akademski zbor Ivan Goran Kovačić, a solisti su bili Kristina Kolar (sopran) i Ljubomir Puškarić (bariton).

[3] Usp. osvrte iz pera muzikologinje Snježane Miklaušić Ćeran (2017) i Zdenke Weber (2017).

Dirigent je bio Tonči Bilić. Upravo je zagrebačka izvedba polučila izvrsne kritike i stručne muzikološke prosudbe najviše razine. Zdenka Weber u svojemu osvrtu u časopisu *Vijenac* 2. veljače 2017. ističe Paraćevu iznimnu inventivnost te nastavlja da se radi o skladateljevoj „usidrenosti u tradiciju europske, dakle i hrvatske glazbe, čije su osnovne značajke visoka profesionalnost skladateljsko-tehničkih postupaka, komunikativnost u odnosu sa slušateljem, mediteranska pjevnost, humana blagost vokalno-instrumentalne fakture, ingeniozna strukturiranost svih dijelova izvođačkog aparata i, *last but not least*, trajna svijest o glazbi kao Ljepoti, Dobroti i Ljudskosti." (Weber 2017).

Drugi osvrt, onaj iz pera Snježane Miklaušić Ćeran, istaknuo je poglavito interpretativnu savršenost izvedbe skladbe *Missa Maruliana* u kojoj je apostrofirana uloga dirigenta Tončija Bilića koji je, kako ističe autorica, pronašao „siguran oslonac u intonativno sigurnim i dinamički izvrsno izbalansiranim svim grupama orkestra te umio muzikalno, staloženo i mirno, ali dovoljno sugestivno potaknuti sve sudionike izvedbe na što veći osobni prinos u savršeno usklađenom nastupu koji će možda dio publike privući na nove izvedbe ovih i još nekih drugih, gotovo nepoznatih skladbi u zagrebačkome koncertnom repertoaru." (Ćeran 2017).

4. Misa kao nadahnuće

Misa je kao glazbeni oblik katoličkog bogoslužja na latinskome jeziku bila za skladatelja Franu Paraća poseban izazov. Njezine je nepromjenjive dijelove, *ordinarium missae*, većim dijelom bez promjena prihvatio i uglazbio – *Kyrie*, *Gloria*, *Sanctus*, *Benedictus* i *Agnus dei*.[4] Na mjestu stavka *Alleluia*, koji se pjevao neposredno prije čitanja Evanđelja u strukturi stavaka Rimske mise, nalazimo upravo stavak *Alleluia* u kojemu je kao vers aleluje korišten molitveni Marulićev stih: *Uzdvigni odozdola glas moj k nebu gori, gdi tvoga pristola čtuju svetih zbori. Aleluja!*

Tu je upravo gotovo enigmatski skrivena i dualnost poruke – spoj teksta latinske mise i poveznica s Marulićevim pjesništvom-molitvom. Time kao da je

[4] Usp. Pustet 1911. O glazbenoj interpretaciji stalnih i promjenjivih dijelova mise, misnog ordinarija i proprija vidi Martinjak 1996.

upućena i svojevrsna domoljubna poruka u tom ratnom času hrvatske realnosti – Domovinskog rata. Baš tada je bilo važno zazvati jedan baštinski *hommage* ocu hrvatske književnosti, „humanistu i oduševljenom pokloniku antike te gorljivom promicatelju kršćanskih istina i kreposti" (Jozić 2014: 197). No, više od toga, ovo je djelo i *témoignage* – svjedočenje o čovjeku i njegovu narodu, kako je istaknuo Ivan Supičić (2022: 102).

Missa Maruliana ima sedam stavaka od kojih su tri skladana na Marulićeve stihove iz *Molitve suprotiva Turkom* i *Judite*, a četiri su stavka (*Kyrie, Gloria, Sanctus/Bendictus*) dijelovi misnoga ordinarija.

MISSA MARULIANA – STAVCI

Broj stavka	**Tekst**
1.	*Svemogi Bože moj, kim svaka postaju, odvrati jur gnjiv tvoj, ter pomiluj naju.* *Ostavi zlu volju, pozri na virni puk,* *Gdi tarpi nevoju svak čas od turskih ruk.*
2.	*Kyrie, eleison*
3.	*Ako s nami stati budeš, Gospodine, Hoće se odrvati narod ki sad gine.* *Ter će vazet smionost, udrivši potirat, Ako tvoja kripost bude nas podpirat.*
4.	*Gloria in excelsis Deo*
5.	*Uzdvigni odozdola glas moj k nebu gori, gdi tvoga pristola čtuju svetih zbori. Aleluja!*
6.	*Sanctus/Benedictus*
7.	*Tebe umiljeno – Agnus Dei* Tebe umiljeno Gospodine molju. Pogledaj smiljeno na našu nevolju; desnom tvojom stresi asirske sile sad, u zgibil zanesi, kako egipatske tad… *Agnus* *Dei qui tollis peccata mundi*
8.	*Tako da posarnu ovi, moj Bože, čin,* *Ki misle da zgarnu sada nas s ovih stin…*

Parać je vješto interpolirao Marulićeve stihove u latinski ordinarij mise, pri čemu se postiže jedna „uravnotežena unutarnja organizacija" (Supičić 2022: 102)[5] mise kao cjeline. Upravo se u takvoj strukturi krije simbolika koju je Parać želio postići. Kombinacija vernakularnoga jezika i latinskoga teksta u pjevanoj misi nije čudna ako znamo da se u Dalmaciji, poglavito u kontekstu glagoljaške glazbene tradicije, ali i liturgijskih glazbenih rukopisa Marulićeva doba počesto znaju naći napjevi latinskoga, gregorijanskog teksta s onima na narodnom jeziku.

Iako je nastala kao narudžba proslave 100. obljetnice splitskoga Hrvatskog narodnog kazališta, onaj drugi kontekst, kontekst njezina nastanka, zazivao je potrebu za misom kao formom.

U Hrvatskoj je 1993. godina vrijeme Domovinskoga rata. Parać želi odati priznanje ocu hrvatske književnosti i vremenu iskonskoga humanizma te nadahnutoga kršćanskoga duha, a s druge strane suosjeća s vlastitim „narodom patnikom", kako je istaknuo (Supičić 2022: 102).

Na taj je način ostvario moćni amalgam teksta gregorijanske latinske mise i univerzalne poruke koju šalje ne samo tekst mise već i Marulićev ep *Judita*, ali i *Molitva suprotiva Turkom* u kojoj Marulić indirektno poručuje kršćanima – „*Solus Deus potest nos liberare de tribulatione inimicorum nostrorum Turcorum sua potentia infinita*" (*Samo nas Bog može osloboditi od nevolje naših neprijatelja Turaka svojom bezgraničnom moći*) koju iščitavamo u akrostihu *Molitve suprotiva Turkom* (Paljetak 2002), koji je otkrio Luko Paljetak (1982: 20–24).

Analogija konteksta vremena je tragična sudbina u kojoj je narod doveden na rub smrti kako Marulićeva doba tako i ondašnjega hrvatskoga vremena. Narod je u kontekstu ovoga djela žrtva koja se bori. Misa kao glazbena forma jest molitva, ali i žrtva božanskoga za ljudsko, kako je istaknuo akademik Ivan Supičić (2022: 103).

Drugi izvor iz kojega je skladatelj crpio nadahnuće jest Marulićeva *Judita*.

Sam je Frano Parać istaknuo u intervju iz 2000. godine sljedeće: „Marulić, pojam za svakoga Mediteranca, me je već prije očarao, posebno kad sam radio djelo *Missa Maruliana*. Nisu me tako privukle simetričnost i konstrukcija njegova

[5] Usp. Parać 2022.

stiha koliko muzikalnost same riječi i vrlo zanimljivi naglasci. Kad ih spojite sa zvukom i dovedete u međusobne metričke odnose, rezultat je posebno uvjerljiv" (Raca 2000). Upravo je Marulićeva *Judita* bila prvo polazište za skladbu *Missa Maruliana.*

Strukturalni aspekt Paraćeve skladbe *Missa Maruliana* obilježen je „uravnoteženom unutarnjom organizacijom" te preglednim i jasnim meloritamskim formulama u tempu *moderato,* koji u potpunosti poštuje poruku koju nam šalje tekstovni predložak. Nakon uvodne skrušene molitve, *Svemogi Bože moj*, skladatelj u partituri piše „*attaca subito il Kyrie*" (Parać 2022: 11).

U stavku se *Kyrie*, oblikovanom prilično logičnim ostinatnim sekvenciranjem početnoga motiva koji vrlo brzo gradacijom dolazi do dramatski nabijenog dijela s triolama i *glissandom*, jasno čuje inklinacija k isticanju sekunda, koje su svojstvene primjerice lombardijskoj polifoniji, ali i sekundama koje bilježe i najraniji primjeri latinskoga dvoglasja sačuvanoga na hrvatskim prostorima.

Parać u misi kao cjelini ostaje ipak u okvirima tonalitetnosti i skladne akordike uronjene duboko u tradiciju. Zbor je u *alternatim* verziji ponekad *a cappella*, a na pojedinim mjestima uz pratnju orkestra.

Paraću su se pri izboru stihova za ovu misu savjetima pridružili Tonko Maroević, Marin Carić, Mihovil Dulčić i Anđelko Klobučar. Rezultat izbora je misa od sedam stavaka, od kojih tri uglazbljuju Marulićeve stihove, a četiri misne dijelove, uz posljednji koji spaja Marulićevu Juditinu molitvu za narod (*Tebe umiljeno...*) s tekstom *Agnus Dei*. Slijed je stavaka vrlo logično dramaturški osmišljen, uz suptilne prijelaze u kojima se kao kontrast jezika i svojevrsnog smiraja glazbene dramaturgije isprepliću Marulićevi stihovi (Vidić 2017).

Ako bismo izvanglazbeno pokušali opisati Paraćevo tonsko slikanje poruke teksta skladbe *Missa Maruliana*, kao i većine Paraćevih vokalnih djela, posegnuli bismo, kako je to u svojemu iskazu o Frani Paraću recentno istaknuo dirigent Tonči Bilić (usp. Volarić 2021), za slikarskim ostvarenjima splitskoga skladatelja Emanuela Vidovića (usp. isto). Parać se igra koloritom, ali na jedan melankoničan način.

Znakovita je i mjera kojom ta melankonija u vremenskom trajanju uvijek ima svoju odmjerenost u vremenu. Ta odmjerenost poglavito dolazi do izražaja kada joj se u glazbenome tkivu suprotstavlja određni snažni dramatski kontrast, kao

što je to primjer prijelaza stavka *Alleluia*, *Uzdvigni* u *Gloria in excelsis*! Pri tom se sve glazbene mijene Paraćevih vokalnih djela odvijaju u okviru tonalitetnosti ili pak proširenoga tonaliteta.

5. Umjesto zaključka

U kontekstu suvremene hrvatske glazbe, a poglavito u kontekstu godine koju je Vlada Republike Hrvatske proglasila godinom Marka Marulića (2024.), istaknuti treba da je Parać osim skladbe *Missa Maruliana* revitalizirao i drugo svoje opsežno djelo, napisano i izvedeno prije skoro četvrt stoljeća, dakle 2000. godine u Splitu, a to je opera *Judita*. Operom *Judita,* premijerno izvedenoj u Hrvatskome narodnom kazalištu u Zagrebu (u režiji Snježane Banović, a pod ravnanjem dirigenta Ivana Josipa Skendera i s Dubravkom Šeparović Mušović te Sofijom Petrović u ulozi Judite), godina 2024. doživjela je svoju glazbenu apoteozu. Opera *Judita* je premijerno izvedena na samome početku zagrebačke operne sezone, 4. listopada 2024., i predstavlja jedinu suvremenu hrvatsku operu koja je u posljednjih dvadeset pet godina doživjela novo uprizorenje, režiju i novo čitanje. Ona, baš poput skladbe *Missa Maruliana*, odgovara u potpunosti Paraćevu stilu mediteranskoga iskona, skladana na čakavskome narječju i postaje kanonsko djelo hrvatskoga opernog repertoara 21. stoljeća (usp. Breko Kustura 2025).

Konačno, Parać je u djelu *Missa Maruliana* još jednom, na najbolji mogući način, apostrofirao povratak svojim splitskim korijenima, svojemu temelju, a to je Mediteran koji često ističe kao svoju prvu i pravu skladateljsku odrednicu.[6] Pri tome je i u operi i u ostalim manjim vokalnim te vokalno-instrumentalnim, ali i u većini instrumentalnih djela u fokusu Paraćeva skladateljstva zapravo vokalnost i snažno etabliranje emocije. Sam je skladatelj najjasnije u nevelikom

[6] Maruliću su se u 20. i 21. stoljeću posvetili novim djelima i drugi suvremeni hrvatski skladatelji. Ivo Malec je skladao 2006. kantatu za 4 glasa, zbor i orkestar – *Epistola* (usp. Malec 2009). Godine 2009. monodramatski je Marulićevo djelo *Judita* uprizorila i hrvatska muzikologinja i pjevačica Katarina Livljanić. Rezultat je izvorno scensko djelo koje je u svojoj biti suvremeno glazbeno ostvarenje čije tkivo autorica gradi na temelju ritma dvostruko rimovanog dvanaesterca *Judite* i proze samih prenja (usp. Breko Kustura 2021).

broju intervjua izrazio svoj stav prema sonornosti svojih djela, pa i svoj konačni sud-determinantu u kojoj govori o odnosu tradicije i suvremenosti.

Frano Parać ističe: „Moja gradnja skladbe specifična je utoliko što predstavljam generaciju koja izranja iz avangarde, ali u trenutku stvaranja skladbe unosim u nju sve ono što mi odgovara. Unosim naslijeđe tradicije, ali i naslijeđe avangardnog perioda u glazbi. Primjerice, nemam skladbu izrazito klasične forme, ali moj harmonijski jezik i moji postupci pri skladanju ipak su suvremeni. Oni su današnji! Teško mi je to opisati." (Breko Kustura 2018: 18–19).

I upravo je *Missa Maruliana*, iako gotovo pet stotina godina daleko od tekstnoga predloška koji ju je dijelom inspirirao, istodobno suvremena, a u formi ipak klasična misa, no pri tome nije tendenciozno crkveno djelo. To je skladba sa snažnim katoličkim impetusom, religijski kanonski koncipirana tako da funkcionira snažno i potresno, baš kao i godine u kojoj je nastala.

Zaključimo riječima koje je izrekao akademik Ivan Supičić u 1994. godini kada su *Missa Maruliana* i skladatelj nagrađeni godišnjom Nagradom HAZU-a za 1993. godinu:

„U doba kad mnogi umjetnici i pseudo-umjetnici sveudilj posežu za efemernim i perifernim temama i problemima, Frano Parać je znao u svom djelu zahvatiti u ljudski bitno te ostvariti, sintezom tradicionalnih i njemu svojstvenih suvremenih skladateljskih postupaka, djelo snažna djelovanja, potresno i komunikativno, višeslojno i višeznačno u kojem se dubina filozofske misli znakovito spaja s porukom jednog od nas već udaljenog vremena i porukom ovom našem vremenu." (Supičić 2022: 103).

Literatura

Breko Kustura, Hana. 2018. Razgovor sa skladateljem Franom Paraćem u povodu njegova 70. rođendana. *Frano Parać. U povodu 70. rođendana*. Programska knjižica obljetničkog koncerta. Ur. Breko Kustura, Hana; Saraga, Marija. Cantus. Zagreb. 14–22.

Breko Kustura, Hana. 2021. Marulićeva Judita kao nadahnuće za monodramsku glazbenoscensku predstavu i film: Katarina Livljanić i ansambl Dialogos. *Hrvatska revija* https://www.matica.hr/hr/675/maruliceva-judita-kao-nadahnuce-za-monodramsku-glazbenoscensku-predstavu-i-film-katarina-livljanic-i-ansambl-dialogos-32384/ (pristupljeno 26. studenog 2025.)

Breko Kustura, Hana. 2023. Knjižica albuma. *Parać, Frano: Carmina Krležiana | Missa Maruliana* [CD-ROM]. Ur. Vrsalović, Srđana. Cantus. Zagreb.

Breko Kustura, Hana. 2025. Zagrebačka Opera u 21. stoljeću (2002. – 2025.). *Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu – 130 godina zgrade*. Ur. Petranović, Martina; Školska knjiga. Zagreb, 2025, str. 328–359.

Ćeran Miklaušić, Snježana. 2017. Spoj riječi i glazbe. *Klasika.hr* 9. veljače. https://klasika.hr/index.php?p=article&id=2306 (pristupljeno 26. studenog 2025.)

Jozić, Branko. 2014. Dva lika Marka Marulića: Dvostruki odnos prema antičkom nasljeđu. *Colloquia Maruliana* XXIII. 210–211.

Kanconijer – ciklus zbora i simfonijskog orkestra HRT-a: F. Parać, A. Skrjabin. 2017. *Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog (mrežne stranice)*. https://www.lisinski.hr/hr/dogadanja/kanconijer-ciklus-zbora-i-simfonijskog-orkestra--6/ (pristupljeno 26. studenog 2025.)

Leverić Špoljarić, Nataša. 2023. *Ciklus* Kanconijer. *Uz 75. rođendan Frane Paraća i 130. obljetnicu rođenja Miroslava Krleže.* Programska knjižica. HRT. Zagreb.

Malec, Ivo. 2009. *Epistola – Arc-en-cello* [CD-ROM]. Timpani. Vincennes.

Martinjak, Miroslav. 1996. Misni proprium i ordinarium s posebnim osvrtom na interpretaciju. *Sveta Cecilija* LXVI-2. 30–33.

Paljetak, Luko. 1982. *Jantarna kocka*. Znanje. Zagreb.

Paljetak, Luko. 2002. Molitva suprotiva Turkom u kontekstu protuturskog otpora u Europi Marulićeva vremena i poslije njega. *Colloquia Maruliana* XI 338–339.

Parać Frano, akademik. 2022. *Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Članstvo. Članovi po razredima.* https://www.info.hazu.hr/clanovi/parac-frano/ (pristupljeno 25. studenog 2025.)

Parać, Frano. 2022. *Missa Maruliana. Za sopran, bariton, zbor i okrestar. Partitura.* HAZU, Razred za glazbenu umjetnost i muzikologiju. Zagreb.

Pustet, Friedrich. 1911. *Kyriale seu Ordinarium Missae. Die stehenden Meßgesänge des Graduale Romanum nach der Vatikanischen Ausgabe mit deutscher Übersetzung der Rubriken und Texte.* Regensburg – Rom – New York – Cincinnati.

Raca, Sanja. 2000. Marulijanska glazbena zavjera. *Vijenac* 166 / 13. srpnja. https://www.matica.hr/vijenac/166/marulijanska-glazbena-zavjera-17860 (pristupljeno 25. studenog 2025.)

Sedak, Eva. 2019. Knjižica albuma. *Hrvatski suvremeni skladatelji: Frano Parać (reizdanje).* [CD-ROM]. HDS. Zagreb.

Supičić, Ivan. 2022. Pogovor. *Missa Maruliana. Za sopran, bariton, zbor i okrestar. Partitura.* Parać, Frano. HAZU, Razred za glazbenu umjetnost i muzikologiju. Zagreb. 102–103.

Špoljarić, Borko. 2023. Epski raspon Paraćeva ekspresiviteta. Koncertno obilježen 75. rođendan akademika Frane Paraća. *glazba.hr* 1. lipnja. https://glazba.hr/citaj/izvjestaj/frano-parac-carmina-krleziana-kanconijer/ (pristupljeno 25. studenog 2025.)

Vidić, Ana. 2017. *Programska knjižica koncertnog ciklusa* Kanconijer *26. siječnja 2017.*

Volarić, Toni. 2021. *Zauvijek skladatelj: Frano Parać*. Zagreb. HDS – HRT. https://www.youtube.com/watch?v=FD4Qu48-OLw&t=1041s (pristupljeno 25. studenog 2025.)

Weber, Zdenka. 2017. Glazba kao ljepota i ljudskost. *Vijenac* 598 / 2. veljače. https://www.matica.hr/vijenac/598/glazba-kao-ljepota-i-ljudskost-26412/ (pristupljeno 26. studenog 2025.)

Marulić in Contemporary Croatian Music – *Missa Maruliana* by Frano Parać

Abstract

In the oeuvre of contemporary Croatian composer and academician Frano Parać (Split, 1948), the vocal-instrumental composition *Missa Maruliana* occupies an almost canonical place.

Commissioned by the Croatian National Theater in Split in 1993, the work was recently published as a printed score and recorded on a CD that received four Porin Discography Award nominations in 2024. This paper explores the circumstances surrounding the creation of the work, its musical characteristics, stylistic features, and how Parać combined the Latin Gregorian Mass text with the Alleluia movement, in which Marulić's prayer verse is actually a verse of the Alleluia chant: "Raise my voice from below to the burning heaven, where the holy choirs worship your throne. Hallelujah!"

The year of the Homeland War was also a time when the composer felt it important to pay homage to the father of Croatian literature, Marko Marulić, and to offer, through music, a form of *témoignage*—a testimony about a man and his people caught in the whirlwind of war.

Throughout the mass, Parać remains musically rooted in tonality and harmonies deeply immersed in tradition. *Missa Maruliana* was awarded the Croatian Academy of Sciences and Arts (HAZU) Prize. On that occasion, Ivan Supičić wrote the following words, which were included in the recently published score (Zagreb, HAZU, 2022):

"At a time when many artists and pseudo-artists reached for ephemeral and peripheral themes and problems, Frano Parać knew how to tap into the human essence in his work and create— through the synthesis of traditional and his own contemporary compositional styles—a work of powerful impact: poignant and communicative, multi-

layered and rich in meaning, in which the depth of philosophical thought is meaningfully combined with a message from one of us, echoing from a distant past—a message for our time."

***Ključne riječi*:** latinska misa, Marko Marulić, Frano Parać
***Keywords*:** Frano Parać, latin mass, Marko Marulić, *Missa Maruliana*